

“ACTEREN IS EEN JOB IS DIE JE TELKENS NAAR HET NULPUNT DRIJFT”

Kurt Defrancq (°1963)

Je bent ‘kustkind’ van geboorte en verhuisde later naar Brugge. In het conservatorium volgde je dictie en voordracht ‘met succes’. Was het woord voor jou altijd al een passie?

“Misschien wel. Als je terugkijkt, ontdek je waarom je bepaalde dingen gedaan hebt. Op het moment zelf doe je het vanuit eenvoud en naïviteit. Maar dat leerproces is vruchtbaar. Bij ons thuis waren er niet gek veel stimuli om zoiets te doen. Het kompas om mijn weg te vinden, hanteerde ik op eigen houtje. Er waren in de familie onder de kerktoren wat mensen met muziek bezig. Het was mijn vader die me weleens poëzie liet lezen of ontdekken. Op een dag trok ik naar de muziekschool, maar de lessen notenleer lagen me niet. Ik wist van de dictieklassen af en werd daar als jong kereltje wél opgemerkt. Het Guido Gezellemuseum deed op een dag ‘iets’ en Koningin Fabiola kwam ernaar kijken. Ik mocht voordragen aan de zijde van Paul Snoek. Ik had mijn gedichtjes opgezegd en werd daarna aan de hand van Snoek naar de koningin geleid. Hij zei boudweg: *Mevrouw, ik vind dat u een lelijk kleed aanheeft.*”

Hoe reageerde de vorstin?

“Snoek was natuurlijk een provocateur pur sang (*lacht*). Ik zag dat de entourage ineenkromp. De burgerlijkheid stond haaks op die confrontatie. Als kind begreep ik het niet helemaal, maar ik wist wel: wat Snoek zegt, klopt. Op zo’n moment is het woord prominent aanwezig. Daar is de passie misschien al opgelaaid.”

Tussen dat moment en kiezen voor de job van acteur ligt er natuurlijk veel. Wanneer heb je besloten om er je brood mee te verdienen?

“Ook daarvoor moet ik terug naar mijn jeugd. Mijn moeder had een abonnement op de Stadsschouwberg van Brugge. De avond van een voorstelling ging ze stevast naar de kapster. Ik voelde dat dat iets speciaals moest zijn. Daags na de voorstelling lag het programmaboekje altijd op tafel. Het was mijn vader die me stimuleerde om naar de bibliotheek te gaan en ‘meer’ over die dingen te lezen. Dus de Stadsschouwburg is zeker een impuls voor mijn werk geweest, net als de opkomst van de televisie.”

We spreken over de jaren ‘60-’70. Naar wat keek je zoal?

“Kapitein Zeppos was legendarisch, met Senne Rouffaer in de hoofdrol. Het was daardoor dat ik in Brussel ging studeren en van hem les kreeg. Dat was heel erg bepalend, net als een legendarische voorstelling van een Nederlandse artiest die ik in de Brugse Stadsschouwburg aan het werk zag. Ik was 14 of zo. Na het optreden ging ik aan de artiesteningang wachten tot die persoon naar buiten kwam. Toen ik hem zag, zei ik: *Ik wil graag doen wat jij doet, maar ik weet niet waar ik moet beginnen.* Hij zuchtte, we gingen in gesprek, ik wandelde met hem mee tot aan ‘t Zand, bij zijn hotel. Het is onwaarschijnlijk maar zo is het gegaan. Hij zei me: *Je hebt het lef, jongen, je ‘mot’ het gewoon doen.* De man heette Herman van Veen. Ik ben die woorden nooit vergeten.”

Van Veen hielp je in je ziel kijken. Maar de stap van het kleine Brugge naar Brussel daarna, was alsnog immens. Welke impact had de oversteek op je?

“Ik ben voor het eerst beginnen achteromkijken. Ik was spoorstudent, pendelde dagelijks tussen Brugge en Brussel. Op het ingangsexamen stonden we daar met honderden, uiteindelijk werden er pakweg vijf uitgehaald. Ik zat erbij en hoor Senne Rouffaer nog zeggen: *‘t zit klaar, maar ge hebt nog geen discipline, jongen.* Voor mij was discipline: tijdig aankomen in Brussel voor de les. Maar Rouffaer bedoelde iets anders. Hij maakte duidelijk dat acteren een job is die je telkens opnieuw naar het nulpunt drijft. Je hebt iets betekend, je hebt een goeie voorstelling gespeeld maar daar bouw je *niet* op verder. Als je opnieuw speelt, moet je telkens weer herbeginnen en zoeken. Dat zoeken, is de discipline. Daarom ben ik nu heel actief bezig met diversiteit.”

Vanwaar die focus op diversiteit?

“Durven verdwalen. Nieuwe dingen doen, omdat de institutionalisering van cultuur heel erg ingeburgerd geraakt is door de jaren. Ik stond in Brugge ooit mee aan de wieg van de kunstrepubliek, in de jaren ‘80, samen met wijlen Joris De Vooght. We zijn daar als soldaten naar het front getrokken om te ijveren voor cultuur in de stad. De gouden driehoek Gent-Antwerpen-Brussel ontving alle cultuursubsidies, Brugge kreeg quasi niets. Alsof wij een woestijn waren. We wisten dat we met wapens – cijfers, dus – naar de bevoegde minister moesten trekken om iets te krijgen. Die minister was ons aanvankelijk niet genegen en daarom hebben we zelf die ‘republiek’ gesticht, met een eigen grondwet. We hingen een spandoek boven de snelweg van Aalter naar Beernem om onze zaak te bepleiten. We hadden de pers mee en toen begon het in te sijpelen: we krijgen in Brugge niet genoeg voor cultuur. Dat is gelukkig veranderd. Maar zoveel jaar later stel je ook vast dat de investeringen – zelfs al zijn ze nodig – vaak een stuk creativiteit wegnemen. Je krijgt op den duur meer cultuursluitwachters dan creatievelingen. Dus ik blijf verder zoeken, doe ook andere dingen.”

Het grote publiek leerde je kennen via de TV en talloze rollen in fictieseries. In ‘Rosa’ was je jarenlang sidekick Modest. Licht je hart bij het theater, of eerder bij schermwerk?

“Kijk, ik ben blij dat ik naar een toneelschool ben gegaan in de tijd dat men er de ziel van de acteur vormde. Niet het effect. Het is zoals Arno ooit eens tegen me zei: *je moet opletten, vèntje, want TV zuug joen uut.* Hij had gelijk. TV is een dankbaar medium om mensen te bereiken, maar het is een vergrootglas. Het vergroot wat je eigenlijk niet bent. Je stopt er ontzettend veel energie in, maar je krijgt er valkuilen bij. Daarom heb ik het op iets rijpere leeftijd achter me gelaten, omdat ik de ervaring niet fijn meer vond. Ik had geen autonomie op het scherm.”

Die autonomie grijp je aan voor theaterwerk. In samenwerking met de Dossinkazerne maakte je ‘De Binnenzak van de Ziel’, over vluchten en vluchtelingen, vroeger en nu. Is maatschappijkritiek voor jou essentieel in het theater?

“Theater is voor mij een scala. Ik smijt me met plezier op stukken die zo zot als een achterdeur zijn. Daarom maak ik straattheater. Maar als een verhaal me echt aangrijpt, doe ik er ook iets mee. Na een bezoek aan de Dossinkazerne was ik bijzonder aangeslagen. Hoe het mogelijk is, dat die dingen ooit gebeurd zijn. Mensen die met duizenden werden afgevoerd naar concentratiekampen. Op de terugweg zag ik vrachtwagens langs de snelweg en dacht ik: hier zitten misschien ook mensen in die vluchten. Zonder belerend te willen zijn, heb ik er een voorstelling over gemaakt. Ik vertel over wat ik zag in Mechelen, vanuit het standpunt van de mens. Ik probeer iedereen aan boord te halen zonder polemiek of polarisatie. Zo iets maken kost bijzonder veel energie, het gebeurt zonder budget, maar ik doe het. Ik huldig daarbij het credo van Raymond: zalen doen vollopen, zalen doen leeglopen. Als je publiek met een verwachtingspatroon voor je hebt, neem je altijd een risico.”

Gebeurt het genoeg, risico’s nemen, in de huidige cultuurwereld?

“Veralgemeenen doe ik in die context niet. Maar ik heb uiteraard Brugge gekend, en Brussel, en ik woon nu in Gent. Als ik Gent en Brugge vergelijk, merk ik dat cultuur in Gent vaak vanuit de bevraging gemaakt wordt, waar het in Brugge meer vanuit de bevestiging gebeurt. Ik heb er geen oordeel over, ik merk het gewoon. In Brugge zijn er ook geen hogere kunstopleidingen. Daardoor blijft de confrontatie beperkt en heb je meer cultuurimport. De mislukkingen van binnenuit komen minder aan bod. Pas op, Brugge is een prachtstad: het tegendeel ga ik niet verkondigen. Er gebeurt waanzinnig veel en dat is goed. Maar de ‘creatie’ van nieuwe dingen is beperkt, daar blijft men een beetje vanaf. Het is een bijzonder fijne stad om in te wonen, maar de dynamiek van Gent ligt me meer.”

Je bracht je jeugd in Brugge door. Hoe belangrijk is de stad vandaag nog voor jou?

“Ik associeer ze vooral met vrienden. Dat is goed en fijn. En als ik één troef voor Brugge naar voren mag schuiven, dan kies ik de mystiek. Je kunt dat op verschillende manieren interpreteren. Je hebt de mystici, zoals de Vlaamse Primitieven. Maar je kunt het gegeven ook transponeren naar mystiek gedrag. Wat er gebeurt achter de gevels, achter de muren, achter een pilaar. Daar wil ik absoluut nog eens iets mee doen in het theater. Dat gedrag is in Gent directer, maar in Brugge bestaat het ook.”

Geef mij een hotspot in Brugge. Een plek die je hart gestolen heeft, waarnaar je graag terugkeert.

“Als ik reis, ontwijk ik alle tips van TripAdvisor. Brugge is clean en bevat heel veel van die tips. Maar ik zoek liever de ‘vuile hoeken’. Ik kan er niet meteen een locatie of adres op kleven. Ik worden buiten de stadsmuren geraakt door plekken die iets ruws hebben, niet conform, niet opgeblonken.”

In hoeverre bepalen je roots jouw theaterwerk?

“Moedertaal is daarbij allesbepalend. Jaren geleden ben ik op het matje geroepen door de directie van de VRT omdat ik mijn zin doordreef: als alle anderen Antwerps mochten spreken, dan sprak ik ‘gekuist’ Brugs. Het was ongezien en het zorgde voor heisa. Nu kleeft er bijna een *kwaliteitslabel* op het West-Vlaams, dat was toen omgekeerd. Maar in se ben ik er geen voorstander van om taal of origine te koppelen aan identiteit. Ik denk daarbij spontaan aan een ontmoeting die ik eens had met een professor uit Kinshasa. Hij was als weeskind in de buurt van Brugge opgegroeid. Hij zei me: Vlamingen zoeken identiteit, jullie gaan daarvoor terug in de geschiedenis, grijpen dingen vast... maar eigenlijk is dat geen identiteit. Hij haalde het voorbeeld van kinderliedjes aan. Stel volwassenen hier de vraag om kinderliedjes te zingen: in het beste gevallen kennen ze er 5 of 6. Of iets van K3. Stel de vraag in Kinshasa, en er zijn honderden liedjes. Daar viert men dagenlang feest mee. Cultuur is dus iets wat je opbouwt, je kunt het niet zomaar importeren of vastgrijpen.”

Waarmee we weer bij dat ‘creatieve durven’ aanbelanden. Mensen hun eigen ding laten doen.

“Precies. Zonder te polariseren: ook in Gent zie ik dat het niet altijd *optimaal* evolueert. Neem nu de Vooruit. Die is 100 jaar geleden gebouwd voor de socialistische postbode zoals ik die destijds kende onder de kerktoren in West-Vlaanderen. Hij speelde klarinet, niet eens zo goed, maar hij deed het graag. Die man kon vroeger in de Vooruit spelen en dan de trap nemen om boven met zijn maten een pint te pakken. Vandaag wordt hij al op voorhand tegengehouden, moet hij eerst een aanvraag indienen en de cultuursluiswachter zal bepalen of zijn werk goed genoeg is of niet. De Vooruit die ooit voor hem is gebouwd, biedt geen platform meer. Verticale verzuiling is in zekere zin horizontale verzuiling geworden. Lasagnacultuur, om het met een knipoog te zeggen.”

Je staat nu zelf al zo’n 4 decennia op de planken. Ben je als acteur tevreden op het punt dat je hebt bereikt? Sta je waar je wil staan?

“Laten we maar zeggen dat ik voortdurend slalom in de tijdsgeest. Het ene moment word je goed bevonden, het andere moment niet. Like en dislike, zoals de duim van de Romeinen destijds. Er is een ‘explosie’ van cultuur geweest met de opkomst van commerciële televisie in Vlaanderen. En uiteraard heeft iedereen nu een mening over wat cultuur zou moeten zijn. Over hoe je voetbal moet spelen. Over hoe je een club moet runnen. Maar kijk: zelfs Marc Coucke is er met al zijn centen niet vlekkeloos in geslaagd. Het is een verhaal in beweging, ook bij mij.”

Stel: je kruist een jonge gast of een jong meisje dat wil gaan acteren om den brode. Welk advies geef jij zulke beginnelingen? Wat vooral doen of niet doen?

“Dan belanden we weer bij die ‘bevestiging’ en ‘bevraging’. Het is zonde dat cultuur en theater vaak in een beladen context bekeken worden. Terwijl het je niet per se iets moet doen omdat iemand anders het goed zou vinden. Ik zou zeggen: onthoud dat het lastig kan zijn. Dat je niet iets moet doen om te pleasen, maar om zelf gelukkig te worden. Dat kan theater zijn, of muziek, of om het even wat. Zolang je je onafhankelijkheid vasthoudt, blijf je groeien. Jezelf heruitvinden.”

Waarmee we weer bij die discipline belanden die Senne Rouffaer je bijbracht. Was hij je grote leermeester?

“Absoluut. Hij was een fantastisch man. Een zeer goed pedagoog. Een bijzonder intelligent kerel. Hij wist van alles iets af, biologie, bloemen, bijen, noem maar op. Het leek er soms zelf op dat hij pagina’s uit de handboeken scheurde: niet belangrijk, gooi maar weg, stop er geen tijd in. Die bevlogenheid blijft me bij en die heeft hij doorgegeven: dat je elke keer even bevlogen op de planken moet staan. In het beste geval ontstaat er een wonder, chemie.”

En dat terwijl je elke keer kwetsbaarheid etaleert.

“Klopt. Ik weet intussen dat mensen die op een podium iets doen, in het echte leven vaak schuchter zijn. Zo herinner ik mij Nand Buyl ook: hoe hij na een voorstelling bijna mensenschuw op straat liep. Op de planken word je gedurig beoordeeld en daarnaast bouw je een beschermingslaag op. Acteurs zijn nooit echt wat ze lijken.”